

УДК 327

ББК 66.5

КИТАЙ ПІД ПРИЗМОЮ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ (ФЕНОМЕН ГЛОБАЛІЗАЦІЇ)

В. І. Остап'як

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
тел. +380676146466; e-mail: vasilii.ostapiak@gmail.com*

У статті досліджено розвиток однієї з найбільших та найпотужніших країн Східної Азії. Автор здійснює спробу проаналізувати подальший розвиток зазначеної країни в глобальному форматі. Розглянуто позиції та системи впливу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні та посилення впливу Китаю в політичній системі Азії. Зазначено провідну роль Китаю після розпаду біполярного світу та його суперництво з США і Російською Федерацією. Аналізується комплекс соціальних, політичних та економічних реформ КНР, що призвів до посилення політичного впливу в системі міжнародних відносин. Підкреслено можливість ефективного вивчення, використання китайського досвіду в політичному житті України.

Ключові слова: *глобальні проблеми, трансформації, централізоване управління, КНР, Російська Федерація, Україна.*

Утворення нових силових центрів, що формуються на базі економічних компонентів та використовують сучасні політичні імперативи задля розширення власної гегемонії, завжди було і буде пріоритетним у дослідженні міжнародних відносин. Особливо важливо в сучасній українській політичній аналітиці досліджувати досвід східних держав, що протиставляють і впроваджують власні альтернативні концепції розвитку на противагу західним – демократичним. Після впровадження ризикованих реформ Мао Цзедуна Китай спромігся здійснити доволі стрімкий економічний стрибок, котрий також привів і до посилення політичного впливу цієї країни не тільки в Азійському регіоні. Російський дослідник А. Попов вважає, що система номенклатури працює як основний інструмент контролю КПК над ідейно-політичними та соціально-економічними процесами в країні [1, с.232]. Досліджуючи фактори, завдяки яким Китай здійснив настільки сміливий політико-економічний експеримент, варто зазначити і те, що він є доволі ефективним. Бачимо, що в сучасних процесах глобалізації східно-азійський регіон відіграє в наш час ключові позиції, саме тому дослідження цього досвіду і застосування його в українській політичній парадигмі може мати визначальний характер. Сьогодні показало, що потужні демократії західного типу (в тому

числі країни Північної Америки) здають свої військові, економічні та політичні інтереси перед натиском “східного тигра”. Також здається цікавим висвітлити проблеми комунікацій нашого “східного сусіда” Росії в аспекті формування нового центру сили з концентрованого в Тихоокеанському регіоні. Отож, маємо намір в умовах сучасних політичних викликів проаналізувати, як саме Китай спромігся здійснити настільки ризиковану, проте в світлі останніх подій, доволі ефективну економічну і політичну реформу, що призвела до зміцнення його позицій на світовій арені. Потрібно також згадати і про той вплив, який КНР справляє на Російську Федерацію, а відтак опосередковано на нашу державу також.

Сучасні дослідження, що торкаються феномену розвитку КНР та його успіхів на світовій арені, проводили та проводять чимало дослідників. Ця тема в сучасній науковій думці є широко досліджуваною і буде досліджуватися й надалі, позаяк Китай спромігся вміло, використовуючи власні ресурси, досягти чималого прориву у всіх внутрішніх та зовнішніх сферах свого буття. Серед українських дослідників у цьому векторі вважаємо цікавими праці Ю. Пахомова, Ю. Павленко, А. Гальчицького, Б. Канцелярука, Є. Макаренко та ін. Серед закордонних дослідників цікавими є дослідження П. Сабатєва, К. Паттена, С. Крейга, М. Титаренко, М. Потапова і т.д.

Китай у сучасних умовах глобалізації та розвитку АТР стрімко змінюється. Як зазначає Є.А. Макаренко, масштабність і швидкоплинність трансформацій спричинить появу нових лідерів, нових викликів міжнародному співтовариству, нових підходів до розуміння безпеки існування цивілізації [2]. У сучасних умовах розвитку КНР здійснює якісний стрибок в економічному, політичному, воєнному та інших аспектах, а також завдяки інтеграції та виробленню механізмів інтеграції, в новітні союзи АТР. Використовуючи моделі новітніх союзів, які включають в себе КНР, Японію, Корейську Республіку та ін., вдається пристосувати АТР до новітніх умов, за якими об’єднується ЄС та ЄвразАзЕС. Можна сказати, що у всіх сучасних союзів, котрі утворюються під впливом глобалізації, є дещо спільне, і це не тільки зближення задля економічної, політичної і військової переваги. Об’єднання в союзи, блоки чи інші форми співпраці, також є способом зберегти власну національну ідентичність, котру, на думку автора, можна зберегти завдяки об’єднанню з собою подібними. Бачимо, що створення нових макрополітичних союзів виступає не тільки способом глобалізації, а й способом запобігання глобалізації, тобто такі союзи стимулюють збереження власної ідентичності кожної країни. Хоча збереження ідентичності і відбувається (в таких форматах як ЄС, ЄвразАзЕС та ін.) воно все ж піддається впливу глобалізації і трансформується.

У сучасному світі Китай намагається відігравати домінуючу роль, після розпаду біполярного світоустрою. КНР спромігся виробити ефективну систему протидії процесам європеїзації східного світу, на відміну

від Японії, котру полонила американська культура і звичаї після другої світової війни. «Східний тигр» також агресивно і жорстко почав діяти проти континентальних сусідів, зокрема Росії. Цікавою склалася ситуація з провінцією Тибет, в якій Пхеньян, сповідуючи політику жорсткого тиску, спромігся на основі власного культурного надбання «конфуціанства» протиставити класичному тибетському буддизму. Про агресію, спрямовану на Тибет, також може свідчити арешт 300 тибетських жителів після смерті Мао Цзедуна [3]. Основною рисою культури Китаю звісно виступає застосування так званих «Стратагем» – тактик поведінки, сформованих і імплементованих у культуру східного суспільства.

Відносини в форматі Китай – Росія – АТР, до недавнього часу формувалися під пильним наглядом США [4]. Та після збільшення Пхеньяном економічної гегемонії в світі і після виходу Китаю переможцем з усіх “торгових воєн” як в локальному, так і в глобальному масштабах «Східний тигр» трансформувався в найвпливовішу державу регіону, а в майбутньому має всі шанси стати центром нової світової політики, сформованої на засадах економічного та культурного факторів. Сьогодні Китай разом з Росією відіграють значний вплив у світлі останніх подій у Сирії. Можна окреслити і певну зацікавленість Китаю в посиленні свого тиску, зокрема на політику країн СНД, можна згадати насамперед таку країну, як Казахстан, котра в силу власного геополітичного розташування намагається зберегти самотутню ідентичність під тиском Росії та КНР.

Як система, що вдало функціонує та виконує свою економічну програму з врахуванням власної самоідентичності “конфуціанського типу”, якій вдається поширити політичний вплив далеко за межі власних кордонів, Китай є надзвичайно цікавим. Цікавим також видається модерновий підхід КНР до вироблення власних стратегій на світовій арені, та вдало трансформована саме філософська концепція “неоконфуціанства” поєднаного з політичним комунізмом, легізмом та капіталістичним підходом до формування економіки на мікро- і макрорівнях. Також треба підкреслити, що Пхеньян вдало поборов наслідки масштабної економічної кризи, зумівши негативні та деструктивні тенденції перетворити та використати на свою користь. Поставивши питання, як КНР досягнув такого якісного стрибка та вдалої модернізації, варто згадати, що:

– використавши прагматичний суто китайський підхід, комуністична верхівка “піднебесної” проголосила політику відкритості та прозорості;

– здійснивши соціально-економічну реформу, процес поступового та постійного реформування під впливом глобалізації став невід’ємною складовою частиною китайської економічної політики;

– держава попри проведення економічних реформ, також реформувала і зміцнювала воєнно-промисловий комплекс, що дало змогу зміцнювати власні позиції як на АТР, так і в глобальному масштабі загалом;

– та, найважливіше, Китай, модернізуючи ключові елементи власної політичної та економічної систем, також вдало трансформував ідеологічну складову. В питаннях ідеологічної складової віддзеркалюється політична система “конфуціанства”, що допомагає підтримувати легітимність влади у цій державі.

Отже, бачимо, що КНР вдало використавши зміни зовнішнього (глобального) середовища, проводить політику модернізації економіки, м’яку зміну ідеологічної системи та її політичної складової, виробив концептуальний підхід, який базується на швидкому та гнучкому рефлексуванні на міжнародні і глобальні виклики. При цьому варто зазначити, що Пхеньян проводить зміни та аналізує глобальні тенденції в рамках часу, не частково, а постійно. Постійний аналіз міжнародної ситуації та прогностика майбутніх подій, дозволяють Китаєві влучно та швидко реагувати на всі зміни політики міжнародних акторів.

Варто зазначити, що в нашій державі треба використовувати досвід провідних країн світу у виробленні власної політичної стратегії, зокрема в українській політиці буде цікавим досвід такої держави, як Китай. Україні також буде корисна співпраця з КНР, оскільки ця держава, здійснюючи пошук нових джерел сировини, економічних ресурсів, концентруватиме свою політичну увагу також і на нашій країні. Пхеньян зумів за відносно короткий проміжок часу, перетворити країну з відсталою економікою на регіонального лідера та сформувати новітній центр сили глобального рівня, що здатен конкурувати з США. Проте в країні “східного тигра” присутні безліч проблем, головними з яких є величезний розрив між різними соціальними класами та велика кількість бідного населення. Низка внутрішніх конфліктів усередині держави загрожує всьому регіону, зокрема АТР, чим можуть скористатися країни конкуренти [5].

На відміну від КНР, зовнішня політика України, що націлена на інтеграцію з країнами Європи, може вдало використати своє геополітичне становище та стати одним з партнерів Китаю. Партнерство в різних сферах соціального, економічного та політичного життя може надати нашій країні значних геополітичних дивідендів і забезпечить зміцнення під призвою збереження самоідентичності. Україна, будучи молодою державою, має виробити стратегію отримання вигоди від взаємозв’язків на міжнародному рівні від всіх її акторів. Проте багаторічне перебування нашої держави під впливом імперських сил інших країн негативно позначилося на виробленні внутрішньої та зовнішньої політики. Хоча стрімкий розвиток дипломатичних відносин наприкінці ХХ ст. на початку ХХІ ст. засвідчив, що використання досвіду, отриманого в спадок від СРСР, позитивно позначився на нашій державі. Тобто, вироблення стратегій із застосуванням досвіду в зовнішній політиці інших країн видається ефективним. Тому вивчення і впровадження в українську зовнішню політику досвіду зарубіжних країн є одним з факторів успіху на світовій міжнародній арені.

Видається ефективним у реаліях нашого суспільства застосувати досвід Китаю, для побудови міцної української держави на поприщі соціально-економічних, культурних і політичних перетворень, а також для зміцнення культурної та духовної систем країни [6]. Україна може і повинна накопичувати знання та досвід інших держав для вироблення власних ефективних стратегій розвитку в сучасній світ-системі. Використання новітніх напрацювань, а також застосування досвіду інших держав в нашій країні з частковим їх трансформуванням під суто українські реалії має дати вагомі переваги в сфері політичного, економічного і духовного життя нашої самобутньої цивілізації.

Українська держава здатна, накопичивши досвід, здійснити якісний прорив у політико-соціальній, економічній сферах, ставши “новим форпостом” у парадигмі розвитку країн Центральної Європи. Від КНР наша держава може запозичити та впровадити:

- досвід використання та трансформації політичних й ідеологічних підсистем, що дозволить ефективно реагувати на прояви глобалізації;
- вміння змінювати економічну та соціальну орієнтацію держави, що виробить ефективні механізми протидії зовнішнім кризовим викликам;
- ефективні механізми модернізації воєнно-промислового комплексу, котрий забезпечить гідний рівень безпеки в регіональному та глобальному масштабах;
- напрацювання у популяризації власної самобутньої культури та духовної сфери життя, які можуть дати поштовх для зміцнення процесів самоідентифікації в середині країни, так і за її межами;
- якісний підхід в усіх сферах політико-соціального життя, який дозволяє гідно рефлексувати на всі без винятку деструктивні і конструктивні прояви глобалізації.

Бачимо, що використання досвіду провідних зарубіжних країн та країн, що мають значний вплив у системі регіонального розвитку, є досить цікавим для нашої держави зокрема. Також нам здається цікавим досвід виходу з складної політико-соціальної кризи такої держави як Китай [7]. Саме КНР, знаходячись у достатньо складному геополітичному просторі, будучи враженим низкою внутрішніх перманентних криз та зовнішніх загроз, виробив і впровадив ефективну систему розвитку. Збудувавши ефективний механізм рефлексування на виклики зовнішнього геополітичного простору, Пхеньян вивів країну з стану кризового ексцесу, здійснивши значний політико-соціальний, економічний і культурний прорив. Вивчення цього досвіду та запровадження його в українських реаліях, на нашу думку, має бути досить цікавим. Україна, як молода держава, має використовувати досвід провідних країн світу у виробленні власної стратегії розвитку під призою глобалізації.

Дослідження трансформаційних процесів КНР є досить складним і важко аналізованим явищем. Проте ми вважаємо, що саме такий формат

досліджень є доволі ефективним та цікавим для нашої держави, зокрема в контексті останніх подій на світовій арені. Наростання локальних конфліктів у сучасному світі несе низку загроз, котрі мають глобальний характер. Тому вивчення досвіду інших країн та застосування його в українській політиці є одним з доволі ефективних засобів вироблення власної стратегії та концепції розвитку. Це дозволить нашій державі підходити до будь-яких процесів регіонального, локального масштабу під призмою глобалізації і дозволить ефективно оцінювати весь комплекс глобальних загроз.

Література

1. Попов А.П. Политические системы и политические режимы в Китае XX века. – Москва, 2007.
2. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози / Є.А.Макаренко, М.А.Ожеван, М.М.Рижков та ін. – К.: Центр Вільної преси, 2006. – 916 с.
3. Statement of His Holiness the Dalai Lama on the Eighteenth Anniversary of the Tibetan National Uprising Day, 10 March 1977 // www.tibet.net/en/ohhdl/statements/10march/1977.html
4. Шевчук О.В. Зовнішньополітична стратегія США та РФ щодо КНР: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.04 / О.В.Шевчук; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – К., 2009. – 33 с. укр.
5. Каганець О. Тибет і Китай: півстоліття протистояння / О.Каганець // Газета «День». – №40. – 2009. – 11 березня // www.day.kiev.ua/290619?idsource=270949&mainlang=ukr
6. Модернізація України – наш стратегічний вибір: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_Book/Poslannya_2011.pdf
7. Віктор Янукович: Китай є головним партнером України в Азійсько-Тихоокеанському регіоні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/news/20457.html?PrintVersion>

Стаття надійшла до редакційної колегії 4.09.2013 р.

*Рекомендовано до друку докт.політ.наук, професором **Нагорняком М.М.**, докт.іст.наук, професором **Тодоровим І.В.** (Донецьк)*

CHINA THROUGH THE PRISM OF GLOBAL TRANSFORMATION (PHENOMENON OF GLOBALIZATION)

V. I. Ostapiak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;

76000, Ivano-Frankivsk, st. Shevchenko, 57;

ph. +380676146466; e-mail: vasiliy.ostapiak@gmail.com

Development study of one of the biggest and most powerful East Asian countries has been conducted. The author attempts to analyze further development of the mentioned country on a global basis. The positions and systems of influence in the Asia and Pacific Ocean region and strengthening of Chinese influence in Asian political system have been studied. The leading role of China after dissolution of the bipolar world and its competition with the USA and Russian Federation has been mentioned about. A complex of social, political, and economical reforms in the PRC that led to strengthening of the political influence in the international relations system has been analyzed. A possibility of effective study and utilization of Chinese experience in Ukrainian politics has been emphasized.

Key words: *global problems, transformations, centralized administration, PRC, the Russian federation, Ukraine.*